

Razmišljanje na vseh vernih duš dan

Dan rajnih ali kot ga že od nekdaj imenujemo Slovenci »vseh vernih duš dan« spada skupaj z Dnevom vseh svetih neglede na svoj koledarski pomen med največje praznike na Slovenskem in se uvršča ob Bczič, Veliko noč, Binkošti in Telovo. To je dan, ko čuti vsak Slovenec dolžnost, da poroma na pokopališče, da obiše grobove svojih dragih in pomoli ob njih ali se vsaj spomni rajnih v tihi meditaciji. A ne le svojih domačih. Spomni se vseh znanih, pa tudi neznanih iz naše narodne družine, ki so se že preselili v večnost, posebno naših velikih mož in žená, ki so ustvarjali našo kulturo in oblikovali našo zgodovino. Ne-koč bo imel tudi slovenski narod svoje veliko osrednje pokopališče za najbolj zaslužne pokojnike, Navje, ki bo res zaslužilo to ime, ali Panteon, kamor bodo Slovenci, stari in mladi, na ta dan polagali vence hvaležnosti, in ne samo vence. Otroci bodo prinašali v svojih peščicah preproste šopke ali poznojesensko cvetje, ki ga bodo sami nabrali na vrtovih in travnikih, da bodo počastili velike ljudi naše zgodovine. Vmes bodo ženice, ki bodo porezale zadnje križanteme in druge poznojesenske rože na svojem vrtu, da bodo izrazile svoje spoštovanje in ljubezen do vseh tistih, znanih in neznanih junakov duha in boja, ki so ustvarili našemu narodu velika dela duha in žrtvovali svoj trud, zdravje in morda tudi življenje za največje delo duha, za svobodo, za svobodo slovenskega naroda.

Danes, ko še nimamo takega veličastnega in častitljivega narodnega Navja — Navje v Ljubljani, na katerem počiva veliko naših velikih mož je vse preveč zanemarjeno, ker so ljubljanski urbanisti pozabili nanj —, pa hodijo goste trume ljudi obiskovat grobove, kjer spijo svoj dolgi sen mrtvih veliki sinovi in hčere našega naroda, nekateri na velikih pokopališčih v slovenskih mestih kot tudi na tržaškem in goriškem pokopališču, drugi na kakem majhnem in idiličnem vaškem pokopališču na Gorenjskem, Dolenjskem, Štajerskem, Koroškem, v Prekmurju ali v Slovenski Istri in nad Sočo. Morda se ljudje celo leto v hlastnosti modernega življenja ne spomnijo na te drage, že tako dolgo mrtve, na dan Vseh vernih duš pa obišejo njihov grob, spoštljivo preberejo ime na nagrobnem spomeniku in letnice njihovega življenja ter se pomudijo v mislih pri njih in njihovem delu. Pokopališče združuje časovne dobe, ki so si bile daleč narazen, od nekdanjih stoletij, ki segajo še v srednji vek, do

dalje na 3. strani ■

Nekaj problemov, ki jih je mogoče rešiti

»Novi list« je majhen list, v primerjavi z listi, ki izhajajo v velikih nakladah in se opirajo na kapital, oblast ali na velike stranke ali organizacije. Vendar nam ne ugaja hoditi po poti, ki so jo zgazile že mnoge noge. Radi mislimo s svojo glavo in skušamo nakazovati nove poti tam, kjer ni več dvoma, da se po starih poteh ne pride nikamor razen v zagate, če ne v nesreče.

Ne ugaja nam samo tožiti, ampak smo prepričani, da je boljše, da čeprav v majhnem in samo v okviru našega življenja, iščemo rešitve sedanjim problemom, bodi problemom naše manjšine kot slovenskega naroda na eni in italijanske države, v kateri živimo, na drugi strani, prav tako pa tudi ostalemu svetu, v prepričanju, da bi tako morali delati vsi, mali in veliki, tu in povsod, in da bi bilo veliko problemov kmalu rešenih, če bi res vsi tako delali. Zato se nam ne zdi, da smo pretirano neskromni, če razmišljamo in pišemo o možnosti rešitev nekaterih problemov, ki gnjavijo današnji svet.

Predvsem se nam zdi, da so najnujnejši trije problemi: skušati mirno rešiti probleme, zaradi katerih so zdaj v teku vojni spopadi, kot npr. v Libanonu, med Iranom in Irakom, v Afganistanu in v nekaterih državah v Južni Ameriki; storiti vse, kar je mogoče, za odpravo lakote na svetu; in zagotoviti nek minimum državljanske svobode in državljskih pravic v vseh državah.

Seveda smo mi nemočni pred temi problemi, toda, kot rečeno, hočemo nekoliko povečati število tistih, še vedno vse pre maloštevilnih, a katerih število je v naraščanju, ki hočejo čim več, vsak po svojih močeh, prispevati, da se bodo ti problemi začeli čim prej konkretno reševati.

Prepričani smo, da bi dobra volja tako Zahoda kot Vzhoda najbrž zadostovala, da bi skupno pritisnili na Iran in Irak, da se konča nesmiselna vojna, ki kosi življenja mladih v dveh srednjeazijskih državah, pri tem pa so že skoraj vsi pozabili, zakaj se je sploh začela.

Prepričani smo tudi, da bi odločno posredovanje Zahoda ali še prej kakšna realistična konferenca med Vzhodom in Zahodom, na kateri se ne bi samo zmerjali, lahko pripravila Sovjetsko zvezo, da bi zapustila Afganistan in obnovila tam »status quo ante«. Zdaj morajo imeti Sovjeti sami že čez glavo dovolj tamkajšnjih izgub, sitnosti in trošenja sredstev. S tako potezo bi si pridobili nazaj vsaj nekaj ugleda, ki so si ga zapravili s takimi zadevami, kot sta Afganistan in Poljska.

Lahko se reče, da bi se dalo — če bi Združene države in druge ameriške države zares hotele — hitro zaustaviti razne državljanske vojne v Srednji Ameriki, zlasti v El Salvadorju. Spet bi lahko Vzhod in Zahod po skupni pobudi zagotovila tam delovanje demokratičnih, svobodno izvoljenih, pluralističnih vlad. Ali pa vsaj pre-

dalje na 3. strani ■

»ENOTNI KULTURNI PROSTOR BO OSTAL«

V torek, 2. t.m., je v Slovenskem klubu v Trstu predaval Ivo Vajgel, tajnik komisije za mednarodne odnose pri Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije. Vajgel je po poklicu časnikar in je pred leti bil dopisnik Tanjuga in Ljubljanske televizije v Trstu. Tema njegovega predavanja so bili zadnji stabilizacijski ukrepi, ki jih je pred kratkim sprejela jugoslovanska zvezna vlada in ki so globoko odjeknili tudi v našem zamejskem prostoru. Na vprašanje, kako bodo ti ukrepi vplivali na koncept enotnega slovenskega kulturnega prostora, nam je Ivo Vajgl takole odgovoril:

»Ukrepi Zveznega izvršnega sveta, ki zajemajo celo vrsto področij in uvajajo celo vrsto sprememb v naš že ustaljeni način življenja (to ne velja samo za nas kot obmejno republiko Slovenijo in za obmejno prebivalstvo, ampak dejansko za uso dr-

žavo), so kot takšni seveda nesimpatična rešitev. Vendar pa so hkrati rešitev, ki jih je najširša javnost v Jugoslaviji sprejela in se nekako navadila z njimi živeti. Mislim, da so ukrepi prišli kot neka cena za daljše obdobje, ko je — moramo reči odkrito, — živela praktično vsa Jugoslavija in tudi vsak posameznik precej preko svojih realnih možnosti, saj smo praktično trošili akumulacijo, ki smo jo dovozili iz tujine, dejansko živeli tudi od dela drugih. Jasno je, da imajo tukaj ob meji vsi ukrepi, ki zadevajo svobodo kretanja, kulturne in druge dejavnosti, ki se na tem prostoru odvijajo, poseben odmev.

Poudarjam predvsem to, da so ukrepi začasni in nam v Jugoslaviji še zdaleč ne pride na misel, da bi trajno živeli ob restrikcijah. Zato mislim, da tudi ne kaže

dalje na 8. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 7. novembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Stopinje po zraku«; 11.00 Sestanek z...; 11.15 Nabožna glasba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 14.40 Sport in glasba ter prenosi z naših kulturnih prireditev; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 8. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Giuseppe Verdi: Luisa Miller; 11.30 Beležka; 12.00 Gledališki glasovi po stezah spominov; 12.45 Cecilijanka '81; 13.00 Poročila; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Glasbene skice; 14.55 Naš jezik; 15.00 Šport; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbena ura za srednjo šolo »Srečko Kosovel« v Finžgarjevem domu na Opčinah; 18.00 Od Milj do Devina; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 9. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Giuseppe Verdi: Luisa Miller; 11.25 Beležka; 12.35 Cecilijanka '81; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Kam, Peter Pan?; 15.30 Evergreeni; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Z besedo o glasbeni umetnosti; 18.00 Odprti dramski val: »Minister Gregor pa nič...«; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 10. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Sprehodi po tržaških predmestjih; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.00 Pod Matajurjan; 12.40 Zbor »Andrej Paglavac« iz Podgore; 13.00 Poročila; 13.20 Nacionalno vprašanje v zadnjih desetletjih cesarsko-kraljevega Trsta; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.55 Naš jezik; 16.00 Tri slovenske sestre: 130 let Družbe sv. Mohorja; 16.35 Instrumentalni solisti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mladi izvajalci: klavirski razred prof. Ivane Lipoglavšek na podružnici Glasbene matice v Škedenju; 18.00 Na goriškem valu; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 11. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Slovenci v Združenih državah Amerike in njihova dejavnost med prvo svetovno vojno; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.40 Moški kvintet »Zarja«; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Otroški kotiček: »To je pa laži!«; 15.00 Beseda ni konj; 16.35 Instrumentalni solisti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbeni popoldnevi v republiškimi cerkvami; 18.00 Četrtekova srečanja; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 12. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.00 Pogovori o kulturi; 13.00 Poročila; 13.20 Naša gruda; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Glasbene skice; 14.55 Naš jezik; 15.00 Od ekrana do ekrana; 16.35 Instrumentalni solisti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 18.30 Priljubljeni motivi; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 13. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 9.00 Sobotni trim; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Ansambel Slavko Osterc; 11.20 Beležka; 12.00 »Glas od Režije«; 12.45 Zbor »Emil Adamič« iz Ljubljane; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Roman v nadaljevanjih: Branko Hofman: »Noč do jutra«; 14.30 Otroški kotiček: »Najdihojca«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Biografske naših velikih mož: »Jacobus Gallus«; 19.00 Poročila.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart, Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

KAJ ZDAJ STORITI?

Medtem ko gradnja velikih cestnih in drugih infrastruktur še dalje požira ogromne površine zemljišča, ki je v veliki večini last naših slovenskih ljudi, prihaja v zadnjem času čedalje bolj do izraza dejstvo, da pravzaprav v Trstu in Gorici nihče od odgovornih ljudi nima jasno izdelanega koncepta, kako naj se dalje razvija gospodarstvo v obeh mestih in njegovih pokrajinah. To velja predvsem za Trst, ki je v zadnjem desetletju takorekoč živel »iz dneva v dan«, zanašajoč se na trume jugoslovanskih kupcev (predvsem iz južnih predelov sosedne države), ki so v tem mestu »zapravljali« ogromne vsote dinarjev in tudi zahodnoevropskih trdnih valut. Tega pojava pa v Trstu in delno tudi v Gorici niso obravnavali z miselnostjo in tudi s tehniko moderne trgovine, temveč sta obe mesti v bistvu nadaljevali s svojo znano »kramarsko« tradicijo, od česar pravzaprav niso imeli kdovekakšnih koristi niti družba in konec koncev niti odjemalci. V Trstu so v zadnjih letih kot na tekočem traku zapirali gostilne, restavracije in kavarne ter so se kot gobe po dežju pojavljale nove trgovine, ki so bile na razpolago predvsem jugoslovanskim kupcem. Denar so si od tega kopicili povečini novopečeni »trgovci« z italijanskega juga, tako da milijarde, ki so jih prinašali jugoslovanski kupci, dejansko niso ostale v Trstu, ampak romale na Jug države. Ni bilo torej ne volje ne zanima-

nja za investicije v produktivne namene na Tržaškem in Goriškem, zaradi česar je izostala možnost ustanavljanja novih podjetij, novih delovnih mest itd.

Zadnji ukrepi jugoslovanske zvezne vlade so dejansko preprečili dotok jugoslovanskih kupcev v Trst in Gorico, tako da so zdaj trgovine v obeh mestih prazne in prodajalci ves dan držijo roke križem. Vsakemu človeku zdrave pameti je bilo že zdavnaj jasno, da takšno stanje, ki je bilo v resnici nekaj izjemnega, ne bo moglo trajati v nedogled, kajti gospodarska škoda, ki jo je imela sosedna država, je bila prevelika. Od tod tudi nujni in izredni ukrepi za njeno omejitev oziroma odpravo.

Zdaj nastane vprašanje, kaj ukreniti, da se Trstu in Gorici, ki ju je gotovo hudo prizadela zadnja vojna, saj ju je odtrgala od svojega naravnega zaledja, zagotovi vsaj takšen gospodarski razvoj, da se preprečita nadaljnje hiranje in obubožanje v vseh pogledih. Osimski sporazum med Italijo in Jugoslavijo je v svojem gospodarskem delu nakazal nekaj smernic, a je dejansko ostal le kos papirja. Kdo nosi za to odgovornost? Mislimo, da ne moremo valiti vse krivde na politične oblasti, čeprav seveda ne gre tajiti tudi njihove odgovornosti oziroma predvsem malomarnosti. Krivda leži predvsem pri podjetnikih, to je zasebnikih v Trstu in Gorici, ki ne kažejo

(Dalje na 4. strani)

Podelitev odlikovanj na Koroškem

Koroški deželni glavar Wagner je v torek, 2. t.m., v Celovcu podelil častne znake za zasluge za osvoboditev Avstrije 132 Koroščem. Gre za odlikovanja, ki jih je podelil avstrijski predsednik Kirchschaeger bivšim borcem proti nacizmu in žrtvam nacističnega nasilja. Odlikovancem, med katerimi so številni Koroški Slovenci, ki so bili za časa nacizma v zaporih in izseljeni oziroma so se borili v partizanskih vrstah, je spregovoril deželni glavar Wagner. Ta je med drugim poudaril zasluge odlikovancev za osvoboditev

Avstrije ter izrazil prepričanje, da si bodo še dalje prizadevali, da se stari časi ne bi povrnili. V imenu odporniških gibanj se je deželnemu glavarju in avstrijskemu predsedniku zahvalil Hans Pawlik, v imenu odlikovanih koroških Slovencev pa je spregovoril Peter Kuhar iz Železne Kaple. Ta je opozoril na žrtve, ki so jih do prinesli slovenski ljudje za osvoboditev izpod nacizma, in njihov trud pri obnovitvi porušenih domov, s čimer so tudi prispevali svoj delež pri obnovi avstrijske republike.

SPADOLINI PRI REAGANU

Predsednik italijanske vlade Spadolini in zunanji minister Colombo se mudita na uradnem obisku v Združenih državah. V Washingtonu se italijanska državnik pogovarjata s predsednikom Reaganom in njegovimi najozžimi sodelavci. Pred odhodom v Združene države je Spadolini izjavil časnikiarjem, da se bo s predsednikom Reaganom in z drugimi člani ameriške vlade pogovarjal o položaju na Bližnjem vzhodu, o požitviti dialoga med Zahodom in Vzhodom in o nadaljnjih prizadevanjih za popuščanje mednarodne napetosti. Zavedamo se, je nadaljeval predsednik Spadolini, da svet pretresa huda gospodarska kriza, zaradi česar morajo industrijsko razvite države vzajemno delovati ob spoštovanju sporazumov, ki so bili doseženi na vrhunskem zasedanju v Ver-

saillesu. Prav zaradi tega, je nadaljeval Spadolini, si morajo Evropa in Združene države odločno prizadevati za odpravo nesoglasij in sporov, ki so prišli na dan v zadnjih časih, zlasti v trgovinskih odnosih, pri čemer morata obe strani delovati ob spoštovanju lastnih in skupnih koristi. Predsednik Spadolini je naglasil, kako misli, da bo njegov obisk v Združenih državah lahko prispeval k izoblikovanju novih smernic v trgovinskih in gospodarskih odnosih med Vzhodom in Zahodom, pri čemer prihaja v poštev tudi vprašanje nadaljnje obstoja enostranskih ukrepov, ki niso v skladu z načelom medsebojne vzajemnosti in ki utegnejo še poslabšati gospodarsko stanje v evropskih državah. Senator Spadolini se bo vrnil v Rim na začetku prihodnjega tedna.

SODOBNI JANIČARJI

Nekaterim se zdi izbira izredno težka. Pa je tako enostavna, samo po sebi uveljavljena. otrok slovenskih staršev mora obiskovati slovenski vrtec, slovensko šolo, razen izjem kot so otroci izseljencev. In vendar imamo starše, ki kljub obstoju teh slovenskih ustanov vpisujejo svoje otroke v italijanske vrtce oziroma šole. Jože Javoršek bi vzkliknil: »Kako je mogoče?«. Z jezo, a ta jeza je bolj podobna žalosti, vzklikam tudi jaz: »KAKO JE MOGOČE?« Kako more človek zatajiti materin jezik? Ali ni žalostno, ko otrok v slovenski družini govori tuj jezik? Da ne razume jezika, ki je njegov jezik, jezik svojih staršev, svojih prednikov, jezik, ki so ga oni ohranili po ustnem izročilu, starši pa so ga zatajili danes, ko imamo svoje šole in ustanove? Zakaj? Mnogi niti ne vedo zakaj, ali pa so odgovori tako banalni, tako ... da, prazni, ki ne stojijo na nebu ne na zemlji.

Ko to premišljujem, se mi porodi vprašanje, kdo je tega kriv. Ali smo krivi mi, ki sestavljamo slovensko zamejsko družbo? Ki se borimo za svoje pravice? Na eni strani smo tisti, ki se potegujemo, da bi bila slovenščina javni jezik, na drugi strani pa

stojijo Slovenci, ki trgajo svojemu narodu največje bogastvo, otroke.

Starši, preden zagrešite kaj takega, dobro premislite. Pomislite, da bo vaš sin čez nekaj let začel sam misliti. In prav gotovo vas bo vprašal, zakaj ga niste naučili slovenščine. Kako mu boste odgovorili? Da niste Slovenci? Kakšen jezik pa govorite? Ta je jezik vaše matere! Kateri sin je tako krut, da lahko zataji svojo mater?

Ko bi Kurent prišel v naše kraje na sprehod, bi ponovno jokal. V Cankarjevih časih je jokal za izseljenci, ker so zapuščali domovino. Danes bi jokal za malčki, ker jih lastni starši trgajo domovini.

K. L.

Sindikalno gibanje

V sredo, 10. novembra, se bo v palači Chigi v Rimu predsednik vlade Spadolini s svojimi sodelavci ponovno sestal z voditelji enotne sindikalne zveze, s katerimi bo proučil problematiko cene delovne sile in obnovitve vsedravnih delovnih pogodb. Te seje se bodo udeležili tudi predstavniki Zveze malih industrijcev, Zveze trgovcev in kmetovalcev. Predsednik Spadolini bo skušal prepričati predstavnike sindikatov delavcev in delodajalcev naj obnovijo pogajanja za sklenitev novih vsedravnih delovnih pogodb in za ureditev vprašanja cene dela.

Nekaj problemov, ki jih je mogoče...

■ nadaljevanje s 1. strani

prečila nadaljnje pobijanje v takoimenovani državljanski vojni.

Kar zadeva lakoto v svetu, naj bi čim prej izdelali realistični načrt, kako pomagati državam, kjer vlada lakota. Ne samo z akcijami prek mednarodnih ali državnih ustanov, ampak tudi s privatno akcijo, ki bi jo vodile kake dobrodelne organizacije, Mednarodni Rdeči križ, Vatikan, misijonarji raznih ver, posebna mednarodna organizacija, ki bi jo bilo morda treba šele ustanoviti in ki naj bi dala tolikim mladim ljudem na Vzhodu in Zahodu možnost, da se izkažejo v koristnih in konkretnih akcijah pomoči potrebnim, namesto da se dolgočasijo, vdajajo mamilom, seksu ali popevkarstvu, kar je samo druga oblika mamlarstva. Zadoščeno pa bi bilo tudi težnji mladim po tem, da bi storili nekaj dobrega ali celo junaškega, pa tudi njihovi težnji po nedolžnih pustolovščinah v obliki spoznavanja tujih dežel in celin. Pri skupnem delu za dobro drugih bi se mladi tudi med seboj spoprijateljili in navezali tako nekaj koristnih in pozitivnih mednarodnih stikov, tudi med Vzhodom in Zahodom ter seveda z mladimi ljudmi iz Tretjega sveta.

V pogledu človeških pravic pa naj bi se z novo mednarodno konferenco, ka-

teri se ne bi mogel nihče odtegniti, zagotovilo, da bodo v vseh državah zagotovili vsaj varnost življenja tistih, ki so zaradi česa obsojeni, kot npr. Šaranski, amnestije po nekem minimalnem roku, človeško ravnanje z ljudmi v ječi in obsojenci, skrb za njihove družine, medtem ko so v ječi, predvsem pa tudi spoštovanje lastnih zakonov pri dopuščanju kritike, kajti skoro vse države, tudi na Vzhodu, zagotavljajo v svojih zakonih svobodo tiska in govora.

Kar se tiče Libanona, mislimo, da bi bilo najboljšo to deželo razdeliti v dve ločeni državi, družovsko (mohamedansko) in krščansko (maronitsko), kot so pametni Libanonci že sami večkrat predlagali, pa so to vedno preprečile zahodne velesile, vztrajajoč pri načelu centralizma in na ljubo Franciji, ki si je zamislila in uveljavila skupno državo za Druze in Maronite, prezirajoč oziroma podcenjujoč tako verske kot etnične in kulturne razlike. Samo tako bi zavladal na libanonskih tleh mir in bi se nehali povodi za zunanje intervencije in medsebojne pobijanje.

Drugič bomo spregovorili še o drugih problemih. Absolutno ne moremo pritrditi mnenju, da se v današnjem svetu ne da nič storiti, da bi rešili velike in male krize, ki ga pretresajo in grenijo življenje tolikim ljudem na svetu.

Nemirni Libanon

V Libanonu se je spet zaostri napečnost zaradi spopadov med falangisti in levičarsko usmerjenimi Druzi na območju gorskih planot Chouf. Vladna vojska je prešibka, da bi učinkovito intervenirala, Izraelci pa se v te spopade ne vmešavajo. Ministrski predsednik je v poslanski zbornici zahteval izredna pooblastila, državni poglavar Gemajel pa se pripravlja, da pozove mednarodno mirovno silo, naj raztegne svoj vpliv in nadzorstvo nad celotnim Bejrutom.

Medtem pa v Izraelu izjavljajo, da bi radi sporazumno z Libanonci uredili celotno problematiko libanonskega položaja. To je prišlo spet do izraza med pogovori, ki jih je imel zunanji minister Shamir z ameriškim odposlancem Draperjem, naslednikom Filipa Habiba. Izrael ne skriva želje, da bi z Libanonci sklenil dejanski

VEČER V DSI

V ponedeljek, 8. novembra, bo v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu govoril Vinko Ošlak na temo: »Filozofija dveh pesnikov — Tagore in Kosovel«. Začetek ob 20.30

mir, glavni cilj Jeruzalema pa je prava mirovna pogodba, kot obstaja že med Izraelom in Egiptom. Izraelci hkrati nasprotujejo zamisli, da bi se mednarodni mirovni zbor v Libanonu okrepil s četami iz držav, ki so sovražno razporejene do Izraela. Kot znano, so se v zadnjem času razširili glasovi, da bi utegnil Maroko poslati 2.000 svojih vojakov za okrepitev mednarodnega zbora, ki ga sestavljajo ameriški, francoski in italijanski oddelki.

Razmišljanje na vseh vernih duš dan

■ nadaljevanje s 1. strani

tega stoletja. Pokopališče združuje vse spet v isto časovno in fizično dimenzijo. Nikjer se ne počutimo kot ljudstvo, kot narod, tako eno, tako trdno duhovno povezana skupnost kot na pokopališču.

Na preteklost lahko gledamo tam brez sovraštva in predsodkov. Vsi so delali napake, vsi jih delamo in delali jih bodo tudi tisti, ki bodo prišli za nami. A tudi ta človeškost, ta tako ganljiva človeška poteza, ta zmotljivost nam napravlja bližnje tiste, ki so že davno umrli, kot tudi tiste, ki so umrli šele nedavno. Vsi so nam bili podobni v tem, da so se lahko zamotili, tudi ko so hoteli dobro. Zato v nobenem mrtvem Slovcu ne bi smeli več videti in črtiti so-

vražnika, vsi so bili le živi deli mozaika v tisti veličastni podobi, podobi v času, ki se imenuje slovenska zgodovina. In kdor je danes očistil zapuščen grob kakega že pozabljenega Slovence, ki je padel v boju za svobodo ali samo za svoje ideale, pa čeprav to morda niso ideali nas vseh, ali prižgal svečko na samotnem grobu kateregakoli Slovence, ki je bil nekoč živ ud naše narodne družine, je napravil dejanje spoštovanja do vsega našega naroda, do vse naše narodne zgodovine, in dejanje ljubezni do vseh, ki so kdaj bili, so in bodo v prihodnosti udje naše narodne družine in soustvarjavnici vsega tistega, kar smo dali in bomo še dali Slovenci v skupno bogastvo človeške kulture in blaginje.

Skavtska prireditve ob koncu praznovanj 30-letnice

Slovenska zamejska skavtska organizacija, je z nedeljsko prireditvijo v Kulturnem domu zaključila celoletno proslavljanje svoje 30-letnice delovanja. Prav v tem času namreč stopa v 31. leto življenja.

Svoje tridesetletnice so se skavti na Tržaškem spomnili z vrsto pobud, ki so jih priredili med letom. Razstave, ki so jih priredile vse skupine od Mačkopolj do Devina, večeri, posvečeni skavtskim dokumentarnim in umetniškimi filmom, posnetih v teh letih, zbrani fotografski in drugi dokumenti, pričajo, da so se skavti in skavtinje hoteli temeljito pripraviti na praznovanje svojega jubileja.

Tako smo si del fotografskih posnetkov iz tridesetletne zgodovine lahko ogledali v pritličju Kulturnega doma. Poleg te razstave pa so pripravili pester in bogat večer.

Prireditve se je začela z nastopom skavtskega pevskega zbora, ki je pod vodstvom Tomaža Simčiča pozdravil prisotne z znano skavtsko pesmijo »Naj skavtski duh«. Sledili so pozdravi. Tako je spregovoril načelnik tržaških skavtov Vinko Ozbič, ki je v svojih pozdravnih besedah govoril ne samo o obletnici, ki so se je spomnili v nedeljo, ampak tudi o drugih obletnicah, ki jih praznuje mednarodni in slovenski skavtizem. Tako je za nami 75-letnica nastanka skavtizma, 125-letnica rojstva ustanovitelja Baden Powella in 60-

Ob obletnici so skavte pozdravili številni predstavniki slovenskih in italijanskih ustanov ter organizacij. Tako sta poslala voščilno brzojavko predsednik deželne odbora Comelli in predsednica Vincencijeve konference prof. Abrami. Pred mikrofonom pa so pozdravili predstavnik goriškega dela organizacije Mauro Leban, predstavnik koroškega dela SZSO, deželni svetovalec SSK Drago Štoka, v imenu tržaškega škofa in slovenskih duhovnikov msgr. Lojze Škerl, Sergij Pahor za Slovensko prosveto, Milan Pahor, starosta taborniške organizacije, dr. Kazimir Humar v imenu Sveta slovenskih organizacij in Zveze slovenske katoliške prosvete iz Gorice, deželni voditelj italijanske skavtske organizacije AGESCI Ezio Migotto, Ljubi Andreuzzi za »Guide e scout cattolici d'Europa« in prof. Elvi Slokar za starše. Pismo je voščil in pozdravil tudi rektor rimskega zavoda »Slovenicum«, msgr. Jezernik.

S skromnim spominom so se spomnili treh ustanoviteljev skavtov, od katerih sta profesorja Berce in Theuerschuh že rajna.

S pomočjo diapozitivov in primerne komentarja smo lahko spoznali delovanje in zgodovinski pregled delovanja organizacije. Sledila pa je igra »Srečanje v gorah«, ki jo je prav za to priliko napisala prof. Lučka Susič. Režirale pa so jo Matejka Maver, Marjana Prepeluh in Marinka Theuerschuh, ki je delo postavila na oder.

Lepi, zanimivi in pestri igri je sledilo številno občinstvo. Prijatelji in starši skavtov in skavtinj, številni predstavniki goriških skavtov in delegacija koroških bratov in sester so napolnili Kulturni dom, tako kot le ob izrednih prilikah. Z burnim ploskanjem so nagradili mlade skavte in skavtinje, ki so zelo doživeto in uigrano podajali svoje vloge. Prav posebno moramo pohvaliti te člane in članice, ki so v igro vložili veliko dela in truda. Igra je, kot smo rekli zanimiva, zato bi bilo vredno, da bi jo mogoče še kje ponovili.

Prireditve se je zaključila s »Skavtsko pesmijo«, ki so jo skavti peli na odru in v dvorani. Skavtski pozdrav med petjem pa je hotel biti ne samo pozdrav vsem, ki so se udeležili nedeljske prireditve, ampak tudi obveza skavtskega pozdrava, ki spominja člane na obljubo, da bodo izvrševali svoje dolžnosti do Boga in domovine, in da bodo zvesti skavtskim zakonom.

»PRIMORSKA NI KLONILA«

V mali dvorani Kulturnega doma v Trstu so v petek, 29. oktobra, predstavili knjigo z naslovom »Primorska ni klonila«, katere avtor je znani slovenski politik iz medvojnega in povojnega dobe na Primorskem ter zlasti v Trstu, Branko Babič. Knjigo sta izdala založba LIPA iz Koprca in založništvo Tržaškega tiska ob 70-letnici avtorjevega rojstva. Slovesnost v Kulturnem domu sta priredila Slovenska kulturno-gospodarska zveza in Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem. O Branku Babiču in njegovem medvojnem delu je spregovorila predsednica omenjenega združenja Neva Lukeš, nato pa je prevzel besedo predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze Boris Race, ki je izrazil željo, da bi Branko Babič nadaljeval s pisanjem svojih spominov ter obravnaval povojno razdobje na Primorskem in zlasti v Trstu, kjer je bil avtor eden glavnih političnih akterjev. O življenju in delu Branka Babiča je govoril ravnatelj zgodovinskega odseka Narodne in študijske knjižnice v Trstu Milan Pahor, v imenu obeh založb pa je avtorja pozdravil Jože Hočevar.

Branko Babič je v svojih izjavah pojasnil vzroke in razloge, zaradi katerih se je od-

ločil za pisanje svojih spominov, ki zajemajo razdobje 1941-1945. Knjiga PRIMORSKA NI KLONILA ni izrazito zgodovinsko delo, tako je poudaril avtor, temveč predvsem pričevanje človeka, ki je sodoživljal eno najpomembnejših razdobj v zgodovini Primorske in zlasti Trsta. Branko Babič je obljubil, da bo skušal, kolikor mu bodo moči dopuščale, nadaljevati z obravnavanjem tudi povojnih dogodkov na Primorskem in zlasti v Trstu, se pravi z obravnavanjem razdobja, ki je bilo, kot je sam priznal, še težje in še bolj kočljivo kot medvojno obdobje. Na slovesnosti je sodeloval tudi moški pevski zbor Fran Venturini od Domja, ki je zapel nekaj partizanskih pesmi.

—o—

OBVESTILO

Uprava občine Devin-Nabrežina obvešča, da morajo vsi, ki predelujejo lastno ali kupljeno grozdje v mošt in vino, predstaviti na županstvu, soba št. 3 od 9. ure do 11.30 do

29. NOVEMBRA 1982

posebno prijavo o celotni proizvodnji trgatve 1981 na obrazcih A/1 in A/2, ki jih predvideva zakon in ki so na razpolago na županstvu.

Občina ne bo izdala spremnega izkazila za predajo tistim, ki niso izpolnili obvezne prijave. Kdor bi prijave ne izpolnil v omenjenem roku tvega globo od 100.000 do 1.000.000 lir.

—o—

KAJ ZDAJ?

■ nadaljevanje z 2. strani

dovolj domišljije ali čuta za tveganje in se zadovoljujejo le z varnimi, gotovimi zasluzki. Dokler pa se v tem pogledu ne bo nekaj spremenilo, ne moremo po našem pričakovanju korenitih korakov na bolje.

GLASBENA MATICA

priredi v okviru glasbene sezone 1982-83
2. abonmajski koncert v sredo, 10. novembra 1982 ob 20.30 v Kulturnem domu v Trstu. Na programu koncertna izvedba B. Bartok SINJEBRADEC, Zlata Ognjanovič - sopran, Ivan Sancin - bas in Milivoj Šurbek - klavir.

letnica slovenskega skavtizma, ki je nastal v Ljubljani in pri katerem so aktivno sodelovali tudi primorski fantje, ki so takrat živeli v Jugoslaviji.

Spomnil pa se je vseh dejavnosti, ki jih je organizacija priredila med letom in seveda se je spomnil ustanoviteljev slovenskega zamejskega skavtizma. To so bili kaplan Lojze Zupančič, prof. Lojze Berce in prof. Ivan Theuerschuh.

PRVA RAZSTAVA O MORJU

V sredo, 27. oktobra, so na sejmskem razstavišču na Montebellu odprli »I. razstavo o morju«. Na tej prireditvi nastopa 40 razstavljalcev iz Trsta in vse Italije. Med njimi so prisotne tudi velike ladjedelnice, kot tržaški Arzenal - sv. Marka, Italcantieri, Tovarna velikih motorjev, tržaška pristaniška ustanova, družba ENI in še druge.

Razstava je na visoki strokovni ravni in je posvečena vsem dejavnostim v zvezi z izkoriščanjem morja ter obravnava tudi zaščito njegovih voda in obal.

V odsotnosti ministra za znanstvene raziskave Tesinija je razstavo odprl tržaški prefekt Marrosu. Prisotne je nato nagovoril predsednik sejmske ustanove Torsella. Poudaril je pomen te razstave in dejal, da se vključuje v sklop drugih podobnih pobud, kot sta bili razstava »Nauticamp« in »Transadria«. V prihodnosti naj bi se ta pobuda posvetila tudi iskoriščanju bogatih naftnih ležišč pod morjem. Prav v tem smislu je bila, po predsednikovih besedah, zelo dobrodošla prisotnost družb ENI in AGIP na razstavišču.

Sestanek mešane komisije obeh Goric o prostorskih vprašanjih

V torek, 27. oktobra, se je v Novi Gorici sestala na prvi seji mešana komisija za prostorsko urejanje in varstvo okolja; komisijo, ki je posvetovalnega značaja, sta imenovali občinska uprava v Gorici in ona iz Nove Gorice. Kot rečeno, je bil to prvi sestanek, kakor je bil prvi tudi sestanek gospodarske komisije sredi oktobra; tretja komisija, ki je zadolžena za obravnavo vprašanj o družbenih dejavnostih, pa se bo sestala po 15. novembru.

Komisija za urejanje prostora in varstvo okolja, kakor tudi ostale, sestavljajo politični predstavniki obeh občin in razni izvedenci; italijansko stran je vodil goriški podžupan in odbornik za javna dela Mario Del Ben, jugoslovansko pa Vida Tavčar od komiteja za urbanizem, gradbene in komunalne zadeve pri Skupščini občine Nova Gorica. Potem ko sta predsednika izrazila pripravljenost in zlasti

potrebo po obravnavanju in odkritem soočanju o vseh vprašanjih skupnega interesa, so člani jugoslovanske delegacije podali podrobno poročilo o gradnji hidroelektrarne v Solkanu. Objekt se gradi po začrtanem programu in začetek obratovanja je predviden za konec prihodnjega leta. Člani delegacije so nato poročali o načrtih za izgradnjo nekaterih važnih objektov, kot na primer čistilna naprava pri Mirnu, kanalizacija v Novi Gorici, cestna povezava med Novo Gorico in Brdi (tako imenovana sabotinska cesta) in med obmejno postajo Vrtojba in Vipavsko doli-

no. Delegaciji sta nato razpravljali o skupnih prizadevanjih za zaščito narave, s posebnim poudarkom na potrebo o zaščiti Soče, Vipave in drugih vodnih tokov in mestnih središč. Člani italijanske delegacije so podali podrobno poročilo o načrtovani izgradnji jezua pri pevmskem mostu; o tem objektu ni bila še sprejeta dokončna odločitev, ker so bile prav v zadnjem času izvršene geološke raziskave na bregovih Soče pri Stražicah; obstaja namreč možnost, da bi ta jez zgradili niže od točke, ki je bila prvotno mišljena. Delegaciji sta ob zaključku preučili še nekatera vprašanja, ki ne zahtevajo velikih finančnih stroškov in jih je mogoče rešiti v kratkem času. Mešana komisija se bo predvidoma sestala na začetku prihodnjega leta v Gorici.

Seja pokrajinskega sveta SSK

Pokrajinski svet Slovenske skupnosti z Goriškega se je sestel na Plešivem preteklo soboto, 30. oktobra. Seje se je udeležilo veliko število članov; to je bila zadnja seja tega najvišjega organa stranke pred kongresom, ki bo na začetku decembra. Sejo je vodil pokrajinski predsednik Gradimir Gradnik, ki je po pozdravnih besedah izrazil zahvalo vsem članom pokrajinskega sveta za opravljeno delo; prav tako se je zahvalil tudi vsem izvoljenim predstavnikom SSK, ki s svojo stalno prisotnostjo in vztrajnim delom dosledno in učinkovito branijo interese naše narodne skupnosti v krajevnih upravah.

Zatem je predsednik Gradnik predal besedo pokrajinskemu tajniku Marjanu Terpinu, ki je v dolgem in razčlenjenem

poročilu podal pregled trenutnega političnega položaja na Goriškem. Ob tem se je zaustavil pri vprašanju delovanja rajonskega sveta v Pevmi, na goriški pokrajini in goriški občini. Po nekaterih posegih prisotnih članov, je tekla razprava o gospodarskem položaju na Goriškem. Glede podgorske predilnice je v diskusijo posegel odbornik Paulin, ki je podrobneje analiziral nastali položaj in zadnje posege javnih uprav in političnih strank pri deželni vladi. V tej akciji je bila stalno udeležena tudi SSK, ki je po svojih izvoljenih bila vključena v politična prizadevanja za rešitev krize v tem obratu, ki je bil nekoč eden izmed stebrov goriškega gospodarstva.

Sledila je razprava o nedavnih gospodarskih ukrepih, ki jih je uvedel zvezni izvršni svet SFR Jugoslavije. V debato so posegli številni člani pokrajinskega sveta, ki so izrazili zaskrbljenost nad sprejetimi odloki zaradi posledic, ki bi jih ti imeli prav za našo narodno skupnost. Slovenci v Italiji smo bili že veliko prizadeti v našem gospodarskem življenju zaradi številnih razlašanj in krčenja našega ozemlja (primer Štandreža je dovolj zgovoren). Sedanja jugoslovanska ukrepi pa utegnejo spremeniti bodoči razvoj naše skupnosti tudi na drugih področjih, kot so trgovinska izmenjava v maloobmejnem prometu; to bo vplivalo tudi na naše gospodarstvo zaradi morebitnih odpustov na delovnih mestih, v našem izobraževalnem procesu, pa tudi v stikih in srečanjih na športnem, kulturnem in rekreativnem področju, ki so postali stalni in so bili vzgled velike odprtosti, kot je ne poznajo nikjer med državami z različnim političnim in gospodarskim ustrojem. Slovenska skupnost podpira to odprtost v prepričanju, da je povezava med zamejstvom in matičnim narodom nujna in perspektivna. Medtem ko izraža upanje, da bodo gospodarski ukrepi v Jugoslaviji dali zaželene rezultate, SSK pričakuje, da bodo vladni organi omilili nekatere omejitve in da se bo sodelovanje med našo skupnostjo in matico nadaljevalo v duhu prijateljstva in odprtosti, ki sta bili vzgledni v obdobju pred sprejetimi gospodarskimi ukrepi.

dalje na 8. strani ■

SLOVENSKO STALNO GLEDALISČE - TRST
v sodelovanju z Zvezo slovenskih kulturnih društev in Zvezo slovenske katoliške prosvete
V KULTURNEM DOMU V GORICI

Titus Maccius Plautus

HVALISAVI VOJAK

komedija v dveh delih

Režija: MILE KORUN — Prvič v slovenščini

V nedeljo, 7. novembra, ob 16. uri

ABONMA RED A

V ponedeljek, 8. novembra, ob 20.30

ABONMA RED B

V torek, 9. novembra, ob 20.30

ABONMA RED C

Prosvetno društvo Štandrež

Po občnem zboru, ki ga je društvo Štandrež sklicalo pred približno enim mesecem, se je novoizvoljeni odbor v nedeljo, 24. oktobra, zbral na prvi seji v dvorani Anton Gregorčič v Štandrežu, da bi si porazdelil funkcije in razpravljali o bodočem delu. Dnevni red seje, ki jo je sklical in vodil Viktor Selva, je najprej predvideval izvolitev predsednika in ostalih odborniških mest. Za predsednika je bil ponovno izvoljen dr. Damjan Paulin, za podpredsednika pa Božidar Tabaj, ki je obenem tudi odgovoren za stike z javnostjo. Ostale funkcije pa so sledeče: Silvana Žnidarčič je tajnica, Lucijan Pavio bo skrbel za blagajno, za gospodarski sektor Lucijan Krpan; za petje odgovarjata Marjan Breščak in Mario Mučič, medtem ko sta za dramsko dejavnost odgovorna Jordan Mučič in Marinka Leban. Viktor Selva in Rudi Šuligoj bosta skrbela za družabnost, za mladino in šport pa Marko Brajnik in Pavel Marušič.

Po izvolitvi odborniških mest, so se člani odbora dogovorili glede bodoče dejavnosti. Kot že vrsto let, bo tudi letos društvo priredilo martinovanje, in sicer v soboto, 13. novembra, v prostorih kulturnega doma »Anton Gregorčič« v Štandrežu; na večeru bo sodeloval ansambel, ki

je nastal pred kratkim v okviru štandreške glasbene šole. Mešani zbor bo sodeloval na Cecilijanki, mladinski zbor pa bo nastopil na Mali Cecilijanki 8. decembra. Dramski odsek društva je prejel vabilo za nastope v Sloveniji in na Koroškem s komedijo Krčmarica. Naj ob tem še povemo, da sta društvo in športno združenje Velox dala pobudo za tečaj ritmične telovadbe. Tečaj bo v štandreški telovadnici ob četrtkih od 15. ure do 16.15 in ga bo vodila prof. Nataša Sirk. Vpisovanje za osnovnošolske otroke je pri Ani Pavio v Štandrežu, tudi po telefonskem pozivu na št. 30513.

—o—

IZREDNI USPEHI OLYMPIE - KOŠIČ

Odbojkarji goriškega moštva Olympia-Košič so v prvenstvu mladincev dosegli zares lepe uspehe. V prvem kolu prvenstva so premagali s 3:1 ekipo iz Pierisa, nato z gladkim rezultatom 3:0 najprej Juventino iz Štandreža, nato pa ekipo Scarputeca iz Gradišča. Fantje, ki so zares zasluženo osvojili vseh šest točk in prikazali lepo igro, so igrali v tej postavi: Košič B., A. in H., Terpin A. in S. Špacapan, Podveršič, Cotič R. in I., Batistič in Komjanc.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Cankar v angleščini - in druga poročila S. R. C. A.

Letos poleti je Slovenski ameriški inštitut — Slovenian Research Center of America, Inc., ki ga vodi univ. prof. Edi Gobec, izdal Cankarjeve PODOBE IZ SANJ kot DREAM VISIONS v krasnem angleškem prevodu ameriškega Slovence, pisatelja, bivšega urednika in plodnega prevajalca, Antona Družine. Svojemu primernemu uvodu in 30 črticam iz PODOB je Družina v drugem delu knjige dodal še 20 krajših Cankarjevih del in pokazal, da je kot prevajalec Cankarja v angleščino neprekosljiv.

Knjigo je čudovito lepo opremila in ilustrirala mednarodno znana slovenska ameriška umetnica Lillian Brulc. Izšla je v angleški zbirki slovenske književnosti, ki jo urejmeta Edi in Milena Gobec, s pomočjo v Ameriki rojenih Slovencev Mirě Jerkič, Ruth Lakner in Antona Zupančiča. Trdo vezana knjiga obsega poleg uvoda 203 strani in stane samo deset dolarjev, ali približno polovico manj kot bi stalo tako delo na ameriškem trgu. Sodeč po prvih odmevih bodo globlji angleško govoreči Slovenci in tujci uživali in cenili te Cankarjeve bisere slovenske književnosti v mojstrskem Družininem prevodu. Če je izid vsakega dobrega slovenskega dela v Ameriki dragocena redkost, potem je gotovo izid Cankarjevih biserov v mojstrskem Družininem prevodu pravi slovenski kulturni praznik.

Letošnjo Slovensko študijsko nagrado (Slovenian Studies Award) na državni univerzi v Kentu, Ohio, je dobila mlada v Ameriki rojena slovenska študentka arhitekture in urbanistike Marija Somrak za izredno hiter in lep uspeh pri študiju slovenščine. Nagrado ji je na slavlju Dneva priznanj (Honor's Day) izročil sam predsednik univerze, dr. Brage Golding. Prejšnji nagrajenci so bili: Dick Russ (zdaj televizijski napovedovalec na Kanalu 8 v Clevelandu), Joško Valenčič, Jaka Scherbak, Katarinca Hillinger, Marko Sfiligoj, Anton Zupančič, Harry Jaken in Jaka Rudolph. Med novinci se je izkazal zlasti Russ (Hlabše), ki je z odliko končal zaporedje pet tečajev slovenščine, poleg študija nekaterih drugih predmetov o domovini svojih starih staršev. Slovenščino in druge slovenske predmete poleg svoje redne službe kot profesor sociologije in antropologije vsa leta brezplačno poučuje dr. Gobec. Na Marijo in vse ostale nagrajence kot tudi na vso našo marljivo in zavedno slovensko mladino smo upravičeno ponosni.

Slovenian Research Center pogosto sodeluje na slovenskih kulturnih programih in na ameriških in mednarodnih simpozijih širom Amerike. Letos je zraven več drugih nastopov podal tudi predavanja, skloptične slike in bogate razstave o Sloveniji in Slovencih po svetu v Steeltonu in Forest Cityju v Pennsylvaniji. Sinovi in hčere slovenskih železarjev in rudarjev so poleg velike gostoljubnosti pokazali tudi živo slovensko zavest in navdušenje. V obeh naselbinah se pridno učijo tudi slovenščine, odkar so na voljo Učbeniki slovenskega jezika za angleško govoreče, ki sta jih napisali sestri Milena Gobec in Breda Lončar. Edi Gobec in njegova žena Milena pa sta v obeh naselbinah in na povratku še v Johnstownu zbrala tudi nekaj dragocenega gradiva za no-

ve knjige o ameriških Slovencih, ki jih pripravljaja Center.

Po zaslugi znanega društvenega delavca in glasbenika Johna Dubravca je za Centrovo delo zvedel tudi ameriški časnikar in umetnik Patrick Reynolds. S sodelovanjem Centra je pripravil in v 17 ameriških časopisih objavil PENNSYLVANIA PROFILES - THE SLOVENIANS. Predstavil je med drugimi slovensko naselbino Krayn (Kranj), kulturno delavko Marijo Skerlong, filmskega igralca Franka Gorshina, junaka Iwo Jime, podpolkovnika Martinčka; po njem se imenuje veliko igrišče »baseball« na Hawajih, in še marsikaj. Tako kljub težavam in nepotrebnim polenom slovenstvo vztrajno in razveseljivo prodira v svet.

Slovensko ameriško uspešnico SLOVENIAN HERITAGE, Vol. I, ki je leta 1981 doživela kar tri natise, zdaj čitajo na vseh koncih in krajih sveta, saj so izvodi romali širom Severne in Južne Amerike, po številnih evropskih državah in celo v Avstralijo, na Japonsko in v Novo Zelan-

dijo. Centrovemu sodelavcu Johnu Hribarju se je zanjo z lepim osebnim pismom zahvalil sam predsednik Združenih držav Ronald Reagan.

Predsedniku Reaganu iz Washingtona in predsedniku Nobelove ustanove iz Stockholma se je pridružil tudi sam papež Janez Pavel II., ki je izdajateljem poleg zahvale poslal še svoj apostolski blagoslov. Med številnimi ugodnimi strokovnimi ocenami naj danes omenimo le besede dr. Geralda Govorchina, bivšega predsednika American Association of South Slavic Studies, profesorja zgodovine na univerzi v Miami, Florida in avtorja številnih razprav in zajetne knjige AMERICANS FROM YUGOSLAVIA. Ta resnični strokovnjak piše: »I read SLOVENIAN HERITAGE, Vol. I, with the utmost interest and fascination. I found it superbly edited, well written, well organized, and incredibly illustrated. I don't know of anyone who has done so much for Slovenian scholarship in this country«. (Knjigo o SLOVENSKI DEDIŠČINI sem čital z največjim zanimanjem in fascinacijo. Ugotavljam, da je sijajno urejena, dobro pisana in organizirana in neverjetno bogato ilustrirana. Sam ne poznam nikogar, ki bi bil toliko storil za slovenske študije v tej deželi).

Zraven najnovejše knjige DREAM VISIONS (\$ 10) ima Center na voljo še SLOVENIAN HERITAGE, Vol. I (trdovezana, 642 strani, \$ 16); ANTHOLOGY OF SLOVENIAN AMERICAN LITERATURE (236 strani, 23 prispevkov slovenskih

■ dalje na 8. strani

Garcia Marquez, Nobelov nagrajenec za literaturo

Literatura v latinski Ameriki je v današnjem svetu med najbolj zanimivimi in umetniško dovršenimi. Stalno pridobiva na veljavi v sodobnem kulturnem življenju. Zadnje priznanje literaturi, ki nastaja na latinsko-ameriških kulturnih Parnasih, je podelitev Nobelove nagrade kolumbijskemu pisatelju Gabrielu Garciji Marquezu.

V četrtek, 21. oktobra, je švedska Akademija podelila to znamenito nagrado z obrazložitvijo, da so Marquezova dela, njegovi romani in povesti ustvarila bogato izoblikovan fantastični svet. Pri tem je mišljen predvsem znani Marquezov roman »Sto let samote«, ki je izšel leta 1962 in je takoj dosegel pri bralcih čudovit uspeh. Knjiga, ki opisuje dogodke v fantastičnem mestu Macondo, je bila prodana v več kot 10 milijonih izvodov.

Svet njegovih junakov je Latinska Amerika z vsemi mračnimi, nejasnimi in večkrat nerazumljivimi podobami. Njegovi junaki so premetavani v nekem čudnem svetu nemoči, samote, ki hoče biti tudi socialna podoba današnjega latinskoameriškega sveta. Seveda je pisateljeva politična in socialna angažiranost na strani trepečih, ubogih in šibkih proti notranjim samopašnim diktatorjem in tuji, predvsem ekonomski odvisnosti, tudi omenjena v obrazložitvi podeljene nagrade.

To je svet, s katerim se spoprijema Marquez v svojih delih, kot so povest »Nihče ne piše polkovniku«, »Patriarhova jesen«, »Usodna ura«, nekoliko manj uspešno je, kot pravijo, njegovo zadnje delo »Kronika napovedane smrti«.

Pisatelj se v svojih delih rad poslužuje grotesknih situacij in junakov. Njegov stil je precej baročen, večkrat hiperboličen in napihnjen,

a z jasnim namenom, da s tem svojim načinom pisanja opozori skoraj podzavestno, kot vsi veliki pisatelji, na najbolj pereča in težko rešljiva vprašanja družbe, v kateri živi in ustvarja.

Marquez ima za seboj precej pestro življenjsko pot. Rodil se je pred 54 leti v mestecu Aracataca v severni Kolumbiji. Po nedokončani pravni fakulteti se je začel ukvarjati s časnikarstvom. Svoje prve novele in pripovedi je objavljjal na literarni strani dnevnika »El Espectador«. Leta 1954 je postal dopisnik iz Rima, leto potem pa so ga oblasti dale aretirati. Marquez se je preselil v Pariz. Po štirih letih se je vrnil v domovino in se poročil. Naslednje leto pa ga že najdemo na Kubi, kjer je bil pri tiskovni agenciji Prensa Latina, tu je delal do leta 1961. Takrat se je preselil v Mehiko, kjer še živi.

Gabriel Garcia Marquez je četrti latinsko-ameriški pisatelj, ki je dobil Nobelovo nagrado. Poleg njega so jo prejeli še: leta 1945 čilska pesnica Gabriela Mistral, gvatemalski pisatelj Miguel Angel Asturias leta 1967 in pred enajstimi leti čilski pesnik Pablo Neruda. Prav tako je resen kandidat za to nagrado argentinski pisatelj Jorge Luis Borges, ki je pravzaprav že nekajletni najverjetnejši kandidat za Nobelovo nagrado. Že to dejstvo, da je tudi Borges, kot argentinski pisatelj najodličnejši predstavnik prekipevajoče latinsko-ameriške literature, nam dokazuje, da je ta literatura danes med najboljšimi

Priznanje, ki si ga Marquez nedvomno zasluži, gre zato v nekem smislu tudi ostali latinsko-ameriški kulturi, ki vedno globlje izraža svoje bogastvo. Gre za stvarnost, ki je posebno evropskemu človeku malo znana, prav zato pa je verjetno za evropskega človeka še toliko bolj zanimiva in vabljiva.

OHRANITI NAREČJA

Slovenska narečja na Primorskem, npr. na Tržaškem in Goriškem, so bila nekdanj prav tako lepa in čista kakor narečja v osrednji Sloveniji, kljub temu, da so imela svoje značilnosti tako v izgovarjavi kot v besedju. Kvariti pa so se začela, ko je bila Primorska po prvi svetovni vojni odrezana od svojega slovenskega ozemlja in se je znašla v podrejenem položaju najprej v liberalni in nato fašistični Italiji. Otroci so morali hoditi samo v italijanske šole in so začeli mešati tudi v svojo vsakdanjo domačo govorico italijanske besede, ki so se jih naučili v šoli posebno za modernejše pojme, ki jih domače narečje, obrnjeno bolj v preteklost kot v sodobnost, ni poznalo. A to ni veljalo samo za otroke, ampak tudi za odrasle. Prvotna narečja so postajala tako vedno bolj popačena, pomešana z italijanskimi besedami in celimi frazami. Ljudje se niso mogli naučiti — nekateri pa tudi niso imeli dovolj zanimanja za to — pravilnega moderne slovenskega govorjenja v knjižni slovenščini, ki jim morda ni bila niti dostopna, če niso imeli radijskega sprejemnika, ki pa ga je imelo tedaj le malo ljudi.

Po drugi svetovni vojni so tisti Slovenci, ki so ostali pod Italijo, sicer dobili možnost, da se v šolah, preko radia in še na druge načine naučijo pravega slovenskega besednega zaklada, toda velika večina jih je rajši še naprej uporabljala popačeno narečje, ki so ga govorili dotlej. Ne nadno se jim je zazdelo njihovo narečje, polno italijanskih narečnih in knjižnih besed, bolj domače in pristno njihovo kakor čista slovenščina, ki so jo začeli trdovratno zavračati. Danes se zdi mnogim, da govorijo v pristnem domačem

narečju, če eden vpraša: »Kako stojiš?« in drugi ali druga odgovori: »Solito«. Če bi jih kdo opozoril, da se pravilno reče: »Kako se imaš?« in bi moral drugi odgovoriti: »Po navadi«, bi bili hudo užaljeni. Rekli bi, da pač govorijo v svojem primorskem narečju, ne vedoč, da je to narečje hudo iznakaženo. Ali pa tega niti nočejo vedeti.

V tem jim dajejo potuho tudi nekateri pisci, ki upcrablajo tako popačeno narečje za radijske komedije in podobno, namesto da bi se potrudili, da bi pisali v starem pristnem narečju, ki ga še lepo govorijo kake stari ljudje, tako da jih je užitek poslušati. Če so imeli mladi srečo, da so odraščali v bližini babice ali dedka, ki sta govorila tako lepo pristno staro narečje, ga pač znajo tudi oni, a danes so taki mladi prava redkost. Nedavno sem imel priložnost, da sem slišal v openskem avtobusu dve dekleti in neko staro žensko, ki so govorile tako čisto narečje, in bilo jih je res užitek poslušati. Njihova govorica je bila kakor muzika in med njihovimi besedami ni bilo niti ene banalne tuje vrinjenke. Cudil sem se.

Naše šole — kot tudi šole drugje po svetu — ne bodo nikoli uspele, da bi naučile vse ljudi govoriti samo v knjižnem jeziku. Že izraz knjižni jezik pove, da se tak jezik v bistvu samo piše, ne pa govori. Ljudje bodo vedno govorili v narečju ali v bolj splošnem jeziku, obarvanem z narečjem. To je najbolj naraven pojav na svetu — to je pravi materni jezik. Zato narečja ne bi smeli zatirati, veseliti bi se morali, če otroci lepo govorijo svoje narečje, tudi če se v šoli prej ali slej naučijo in se morajo naučiti tudi pravilnega knjižnega jezika. Toda tako starši in so-

rodniki kot tudi učiteljice in učitelji bi se morali pobrigati, da bi se otroci naučili čistega narečja, ne pa tiste jezikovne brozge, ki jo danes smatramo za narečje. Otroke naj bi opozarjali, kaj je v narečju tujega in vrinjenega in kako se je tisto prej reklo v čistem narečju, recimo imena za razna domača in obrtna dela, za razna orodja, za jedi itd. Zato pa naj bi se podali na ponovno odkrivanje takih lepih starih besed pri starih ljudeh ali v starih zapiskih. Naši stari ali priletni bodo veseli, če bodo videli, da se izobraženci, učitelji, profesorji in drugi, zanimajo za lep pristen jezik, kakor so ga nekdanj govorili po naših vaseh, preden je začel podlegati italijanščini, ki je nadomestila pri nekaterih že skoro vsako tretjo besedo. Tudi naši listi naj bi začeli spet objavljati stare pristne narečne besede, da nam jih ohranijo npr. v posebnih rubrikah za to. Ljudje naj si jih zapišejo, kadar se jih spomni-jo in jih sporočajo uredništvom, pismeno ali telefonsko. V uredništvih pa naj bi vsaj eden imei to — z ljubeznijo — na skrbi.

B. H.

—o—

SPET OSKRUNJENI SPOMENIKI

Nekateri spomeniki padlim, ki so jih v teh dneh širom po naši deželi obiskovali ne samo predstavniki občinskih uprav in drugih kulturno-političnih organizacij, da bi nanje položili vence in se tako spomnili tistih, ki so padli za svobodo, so v teh dneh obiskali tudi ljudje brez pietete in srčne kulture.

Spomenike v Gabrovcu, na Opčinah in v Trebčah so v noči med sredo, 27. in četrtkom, 28. oktobra, oskrunile roke fašističnih mazačev, ki so jih popisali z običajnimi fašističnimi znamenji, kot so kljukasti križi, vzkliki dučeju itd.

Karantanski klobuk

Najpristnejši slovenski simbol

JOŽKO
ŠAVLI

Ustoličevanje nadomesti odslej poklanjanje novemu vladarju, prav tako na knežjem kamnu (zadnjič leta 1651), ali pa vladarjevim zakonitim zastopnikom ter regentom. Zadnja poklonitev se je vršila leta 1728 v deželnem dvoru v Celovcu, za naprej pa so bile deželne svoboščine in pravice zajete v Pragmatično sankcijo (iz leta 1713), ki so jo koroški deželni stanovi potrdili oz. sprejeli leta 1720. (3)

Da so bila ustoličevanja in poklonitve, ki so jim sledile, obvezna zakonsko in politično pravna dejanja, kaže tudi upiranje deželnih stanov štajerskih ter za njimi koroških in kranjskih leta 1591, nasproti komisarjem regenta nadvojvode Ernesta (češ da so vse tri dežele le eno, nerazdružljivo telo), ako jim ne potrdi kakor že oče mladoletnega vladarja, nadvojvoda Karel (na deželnem notranje-avstrijskem zboru v Brucku, 1578) verskih svoboščin. Prav tako so se z istim namenom upirali tudi naslednjemu regentu, nadvojvodi Maksimiljanu (1593). (4) Zakaj naj bi regentovi komisarji tako vztrajali na tej poklonitvi, če ne bi imela drugega pomena kot folklornega?

Jasno osvetlitev teh zgodovinskih dejstev nam da samo upoštevanje političnega prava, ki je bilo, kot smo prej razložili, karantansko. Z njim je vladar dobil v deželi

izvršno oblast, ne glede nato, da je prvotno pogodbeno (kontraktualno) vsebino zamenjala sedaj nasledstvena.

Slovenski klobuk

Kakor sta ustoličevanje in poklanjanje jasen izraz slovenskega oz. karantanskega zgodovinskega prava t.j. nadaljevanja državnosti Karantanije, tako nam tudi sam ustoličevalni in potem umestitveni obred predstavlja lastno narodno državno zgodovinsko simboliko, katere sestavine t.j. insignije nam kažejo v primeri z onimi pri drugih narodih precej drugačno vsebino. Knežji kamen simbolizira pogodbeno in izvršno oblast vladarja (kasneje predstavlja le še drugo) in v tem pogledu nima primerjave z običajnimi prestoli. Vojvodski stol je spomenik zgodnjega slovenskega sodstva, slovenski obredni in zaprisežni jezik pri ustoličevanju in poklanjanju priča o že tedaj izrazitem narodnostnem značaju karantanske državne tvorbe, kar pomeni spet nekaj edinstvenega za vso Evropo, v kateri je ta čas dosledno prevladovala latinščina.

Največja posebnost te zgodovinske državne simbolike pa je ta, da se je vladar ob ustoličevanju preoblekel v kmeta. Če se je to preoblačenje zadnjič izvršilo še z Ernestom Železnim (1414), potem nam ta oko-

liščina jasno priča, da je kmečki stan v karantanskih deželah vsaj do srede 15. stol. vžival določeno spoštovanje in ni imel ponižujočega značaja, kakor drugod. Da po temtakaem v karantanskem primeru sploh ne pride v poštev dilema, če je bil kmet svoboden ali ne (s čimer se navadno enači Slovenca), saj je mogla tista »nesvobodnost« kmeta pomeniti le to, da je bil ta pod varstvom fevdalnega gospoda sorazmerno zaščiten, kot »svoboden« pa izpostavljen mnogim nevarnostim, zlasti plenjenju številnih tolp, ki so se v tistih časih klatile po deželah.

Od delov kmečke obleke, ki ji je bil sam vladar izkazal spoštovanje, s tem da se je preoblekel vanjo, je najznačilnejši klobuk, ki je v zgodovinskih zapisih označen celo kot »slovenski klobuk« (windischer Hut) in ima tudi svojo značilno obliko.

Najstarejši zapis o ustoličevanju **Švabsko ogledalo** (Schwabenspiegel) ga že omenja, nastal pa je v 13. stol. Od njega je ohranjenih okoli 400 rokopisov. Od teh imata samo dva poročilo o pravicah koroškega vojvode, kar kaže, da gre za vrinek v prvotni zgodovinski vir. Vrinek pa ni seveda nič manjšega pomena. Rokopisa z vrinkom imata imeni po krajih, kjer se nahajata (Giessen in St. Gallen), o njiju sodijo, da izhajata iz druge polovice 14. stol., imata pa starejšo predlogo. (5)

Vrinek opisuje nadrobno ustoličevanje in za klobuk dobesedno omenja, da je slovenski. V prevodu se opis vojvodove kmečke preobleke glasi v naslednjih stavkih. (6)

Cankar v angleščini...

■ nadaljevanje s 6. strani

pisatelj iz Amerike in Kanade v angleščini in prvi pregled slovenske ameriške književnosti, z reprodukcijami 60 slovenskih izseljenskih umetnin, samo \$ 7); SLOVENIAN LANGUAGE MANUAL (Učbenik slovenskega jezika za angleško govoreče), Vol. I (333 strani, \$ 7), Vol. II (435 strani, \$ 8.50). Dodati jetreba \$ 1.50 za poštnino in ovoj za prvo knjigo in \$ 1 za vsako naslednjo. Naročila sprejema: SLOVENIAN RESEARCH CENTER, 29227 Eddy Road, Willoughby Hills, Ohio 44092. S.R.C.

—o—

SEJA POKRAJINSKEGA SVETA

■ nadaljevanje s 5. strani

Veliko pozornost so člani pokrajinskega sveta posvetili pripravam na bližnji pokrajinski in deželni kongres Slovenske skupnosti. Stranka je sedaj pred velikimi obveznostmi in nalogami, še posebno zaradi volitev, ki bodo prihodnje leto. Na Goriškem bodo namreč v letu 1983 pokrajinske volitve, obenem pa tudi deželni ob izteku petletnega mandata. Tajnik Terpin se je podrobneje zaustavil ob bodočih nalogah SSK; naglasil je potrebo, da bi se strankine sekcije temeljito pripravile na pokrajinski kongres, ki bo v Gorici prve dni decembra. Sekcije naj bi pripravile poročila o opravljenem delu in izvolile — kot predvideva statut — svoje predstavnike v pokrajinski svet. Seja se je nadaljevala z razpravo o pripravah na deželni kongres SSK, ki bo prav tako decembra, in o vprašanih, ki se tičejo notranjega delovanja stranke na Goriškem; v živahnem in temeljito debato so posegli številni člani.

»Enotni kulturni prostor bo ostal«

■ nadaljevanje s 1. strani

razumeti teh ukrepov kot obračanje hrbita politiki odprte meje, odprti konfrontaciji Jugoslavije s svetom na kulturnem, gospodarskem in na vseh drugih področjih. Posebej še mislim, da ti ukrepi ne pomenijo trajen rez v odprtost ob meji, ki je bila tudi seveda v veliki meri v funkciji krepitve položaja narodnih manjšin z obeh strani meje. Zato mislim, da zadenem in da tudi tolmačim duha teh ukrepov, če zagotovim, da se v politiki enotnega kulturnega prostora, tisti viziji, ki jo je bil začrtal Edvard Kardelj, ko je jasno zapisal že pred nekaj desetletji, da moramo meje presežati, da moramo meje odpirati in da je to pravzaprav vizija tudi razvoja naše družbe, da se v tem ne bo nič spremenilo in da je to pravzaprav dolg Jugoslavije kot neu-

vrščene države, kot države, kakršno pač poznamo. Enotni kulturni prostor bo ostal, saj je zapisan v vseh dokumentih naših družbeno-političnih organizacij, naše skupščine, je zapisan v naši mentaliteti, v našem načinu življenja, v živih vezeh med matičnim narodom in narodnostno skupnostjo. V tem trenutku bi bilo mogoče celo popularneje napovedovati neko spremembo teh ukrepov, mislim pa, da bi bilo ne-realno kratkoročno napovedovati take spremembe. Vendar je najbolj pomembno, da vsi skupaj izberemo tiste prioritetne vezi, ki morajo ostati: sodelovanje na kulturnem področju, na gospodarskem področju, da se ne prekinejo žive vezi med ljudmi in med organizacijami na obeh straneh meje. Mislim pa, da je že dosedanji čas dokazal, da za to obstaja dovolj razumevanja in dobre volje na obeh straneh meje.«

Nova polemika

V italijanskih političnih krogih je nastala nova polemika v zvezi z vestjo, da so na argentinskem ozemlju našli grobišče, v katerem je bilo pokopanih kakih 300 italijanskih državljanov oziroma Argentinec, ki so po rodu bili Italijani in ki so izginili neznano kam za časa argentinske vojaške diktature. Socialisti in komunisti so že izjavili, da bodo zahtevali od vlade, naj o tej zadevi natančno poroča parlamentu. Italijansko zunanje ministrstvo pa je zahtevalo od lastnega veleposlaništva v Buenos Airesu, naj podrobno poroča o izjavi, ki jo je bil baje dal glasnik argentinskega zunanjega ministr-

stva, češ da argentinska vlada ni od Italije nikdar prejela nobene zahteve v zvezi s pobitimi Italijani, oziroma o tistih Italijanih, ki so za časa diktature izginili neznano kam. Italijansko zunanje ministrstvo je medtem pojasnilo, da se je italijansko veleposlaništvo v Buenos Airesu že od vsega začetka zanimalo za usodo italijanskih državljanov, ki so bili izginili neznano kam. Šlo je predvsem za posege, ki so jih italijanski diplomati naredili v pogovorih z argentinskimi predstavniki. V krogih socialistične in zlasti komunistične stranke pa zahtevajo, naj italijanska vlada odločneje nastopi in naj zahteva od argentinskih oblasti, da se celotna zadeva vsaj pojasni.

In mu nadenejo
siv suknjič in
dajo okrog rdeč pas,
in na njem veliko
rdečo torbo, kakor je
pripravno in primerno
za lovskega mojstra.
V njo denejo svoj sir, svoj
kruh in svoj prigrizek
in mu dajo tudi lovski
rog, dobro pritrjen z
rdečimi jermeni in
mu nadenejo tudi dva
čevlja z rdečimi vezalkami
in preko suknjiča mu dajo
siv plašč, in posade nanj
siv slovenski klobuk, s
sivo klobučno vrvico, in
ga posade nato na kobilo
in ga peljejo k nekemu kamnu...
In kadar pride na dvor k
rimskemu cesarju ali kralju,
mora priti predenj v tej
isti obleki...

izvirnik:

und setzen Im ouch ainen
Grawen windischen huett
vff mitt ainer grawen schnuer

Klobuk je torej že v tem prvem viru precej natančno opisan. Omenja pa ga tudi kronist Otokar v svoji rimani avstrijski oz. tudi štajerski kroniki imenovani, ki jo je zapisal med leti 1306 in 1308, (7) in v kateri je opisal ustoličenje Majnarda Goriško-Tirolskega (1286). V njej pravi:

Tudi mu je na glavi
dovoljeno nositi klobuk,
koničast, sive zunanosti,
na njem so postavljene štiri ploščice —
te lične klobuke
so v zadnjem času nosili na Koroškem —
en konec vrvice mora prosto viseti.

—o—

Ko se koroški gospod
polasti svoje časti,
kadar ima cesar zborovanje,
tedaj mora v isti obleki
koroških vojvod
cesar pustiti, da pride pred njega.
Tudi ga ne sme nihče sovražiti,
proti komur opusti to,
da ne sname svojega klobuka:
zaradi ošabnega mišljenja
tega ne dela,
marveč da si daje pravico.

Iz teh opisov nam je znana tako oblika kot barva klobuka in to, da je bil »slovenski« (windisch). In ker ga med ustoličenjem posadijo novemu vladarju na glavo, je jasno, da je po svojem pomenu, podobno kot krona, vladarska insignija, saj ga obdrži na glavi celo pred kraljem-cesarjem, predstavljajoč s tem pravico in dostojanstvo svoje dežele. Zgodovinar J. Mal, eden od redkih, ki si je prizadeval odtegniti se vplivu nemškonacionalne ideologije, pa pripominja, da je tedaj klobuk pomenil **prostost in plemenitost** in pravi: (8)

Ponositi, kakor je že bil slovenski kmet, celo pred lastnim vojvodom, ki je to bil po njegovi volji in milosti, ni snel svojega klobuka in je isto pravi-

co (in isto narodno pokrivalo — wind. Hut) zahteval tudi za svojega vojvodskega reprezentanta, radi česar ga kronist Otokar izgovarja pred nemškim občinstvom, naj mu tega ne šteje v zlo, »wan daz er sin ze rehte giht«. Klobuk pa je v srednjem veku pomenil prostost in plemenitost in na ta zunanji znak osebne neodvisnosti kaže tudi nemški pregovor, »er nimmt den Hut nicht ab, wie ein windischer Bauer« (Carinthia 1823, str. 106). Ta famozni slovenski klobuk je našel mesta celo med grbi slovenskih dežel, tvoreč heraldično oznako »Slovenske marke«.

Siv, koničast slovenski klobuk z vrvicami, katere so takrat nosili na Koroškem, je predstavljal torej tudi svobodno deželo, ki pa je bila vendarle tudi fevd. Očitno gre za poseben kompromis Karantanije in njenih dežel v sklopu Vzhodnofrankovske (nemške) državne skupnosti t.j. kraljestva ter Svetega Rimskega cesarstva, ki je predstavljalo sodržavje (konfederacijo) pod simbolom cesarske krone. V te državne tvorbe t.j. v Frankovsko kraljestvo v začetku je prišla Karantanija kot bavarski zaveznik in ne kot zasedena država s svojim redom kmečke svobodne družbe.

(Dalje)

- (3) O tem prim.: J. S. Bias, »zaliv« Trst 1979/3-4
(4) J. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, Družba sv. Mohorja, Celovec 1915, str. 800
(5) B. Grafenauer, Ustoličenje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev, SAZU, Ljubljana 1952, str. 75-78
(6) itm., str. 80, 81, 175, (podčrtal jaz), nemški izvirnik
(7) itm., str. 83, 88, (podčrtal jaz), nemški izvirnik
(8) J. Mal, Nova pota slovenske historiografije? »Čas« 1923, str. 212, 213